

גבורות ה' בים סוף - שירת הים חלק ב

(ט) אמר אויב - לעמו כשפיתם בדברים, ארדוף ואשיגם ואחלק שלל עם שרי ועבדי: **תמלאמו** - תתמלא מהם: **נפשי** - רוחי ורצוני... **אריק חרבי** - אשלוף. ועל שם שהוא מריק את התער בשליפתו ונשאר ריק, נופל בו לשון הרקה... **תורישמו** - לשון רישות ודלות, כמו "מוריש ומעשיר" (שמואל א' ב ז): (י) **נשפת** - לשון הפחה... **צללו** - שקעו, עמקו, לשון מצולה: (יא) **באלם** - בחזקים, כמו "ואת אילי הארץ לקח" (יחזקאל יז יג)... **נורא תהלת** - יראוי מלהגיד תהלותיו פן ימעטו, כמו שכתוב: "לך דומיה תהלה": (יב) **נטית ימינך** - כשהקב"ה נוטה ידו הרשעים כלים ונופלים, לפי שהכל נתון בידו ונופלים בהטייתה... משל לכלי זכוכית הנתונים בידי אדם, מטה ידו מעט והן נופלים ומשתברים: **תבלעמו ארץ** - מכאן שזכו לקבורה, בשכר שאמרו: "ה' הצדיק" (לעיל ט כז): (יג) **נהלת** - לשון מנהל. ואונקלוס תרגם לשון נושא וסובל...

3. עלי תמר סוטה פרק ה הלכה ז

מה ת"ל "לאמר"? לאמר לדורות - בשיי"ק כתב, אך קשה שלא נמצא בשום מקום שיהא חיוב להזכיר השירה תמיד וכו'! ברם במחזור ויטרי סימן רס"ה מביא תשובת קהל רומי, וז"ל: "דעו כי שירת הים, מנהגנו מנהג כל קהל רומי וכל קהלות אשר בסביבותינו ואשר בספרד, מיום גלות ירושלים ועד עתה, לאומרה כל השנה כולה בכל יום ויום" וכו'. ורא"ל פרומקין ז"ל בביאור מקור הברכות בסידור רב עמרם גאון, מביא בשם כת"י אוקספורד בדרשות הרמב"ן, וז"ל: "וכן תקנו או נהגו לומר השירה בכל יום בצבור מפני שיש בה זכר ליציאת ממרים ושבח והודיה עליו"... ומצאתי בחזקוני פרשת בשלח שכתב, וז"ל: "ויאמרו לאמר - אמרו לאמר לדורות להנהיג שיאמרו שירה זו תמיד בכל יום", עכ"ל, ומנהג זה מקורו בירושלמי דידן. ועיין בטור או"ח סי' נ"א, ובמ"ב שם בשם הזוהר: "ויאמר שירת הים בשמחה, וידמה בדעתו כאלו באותו היום עבר בים, והאומר בשמחה מוחלין לו עונותיו":

4. הכתב והקבלה שמות פרק טו

(ו) **ימינך** - פירוש כח וגבורתך כבתהלים קמ"ד: "וימינם ימין שקר", שפירש ר"ש ב"מ: כחם וגבורתם שקר, **לפי שהכח הוא בצד ימין יכנה הכח בימין**, ולכונה זו קרא יעקב את בנו האחרון בשם בנימין... בן הכח או בן החוזק, כי הימין בו הגבורה וההצלחה... ומזה (תהלים פ'): "תהי ידך על איש ימינך על בן אדם אמצת לך", וטעם "איש ימינך" איש שהשפעת לו כחך וגבורתך... **ובאמת שם ימין דומה בזה לשם 'אמן' שיורה על קיום הדבר ועמידתו בתקפו, כענין 'ונאמן ביתך', 'אמונה אומן'... ולזה אמרו קדמונינו כל עניני זכות בימין, והימין מיוחד לחסד.**

5. בכור שור שמות פרק טו

(י) **במים אדירים** - במים שהם אדירים, כמו "אדירים משברי ים", וכן "בספל אדירים" - בספל של מים, שהמים נקראו "אדירים". ורבותינו אמרו

1. שמות פרק טו

(ד) **מַרְקַבַּת פָּרְעָה וְחִילוּ יָרָה בַיָּם וּמִבְּחַר שְׁלִשִׁי טָבְעוּ בַיָּם סוּף:**
(ה) **תְּהַמֵּת יִכְסִּימוּ יָרְדוּ בְּמִצּוֹלַת כְּמוֹ אָבֹן:**
(ו) **יִמְיִנְךָ ה' נֹאדְרֵי בְּכַח יִמְיִנְךָ ה' תִּרְעַץ אוֹיֵב:**
(ז) **וּבְרַב גְּאוֹנְךָ תִּהְרַס קִמְיֵךָ תִּשְׁלַח חֲרָףֶךָ יֶאֱכְלֵמוּ כִּקֵּשׁ:**
(ח) **וּבְרוּחַ אֶפְיֶךָ נִעְרְמוּ מַיִם נִצְבוּ כְּמוֹ גַד לְזָלִים קָפְאוּ תְהַמֵּת בְּלֵב יָם:**
(ט) **אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֹּף אֲשִׁיג אֶחְלַק שְׁלָל תִּמְלֵאמוּ נִפְשֵׁי אַרְיֵק חֲרָבֵי תוֹרִישְׁמוּ יָדֵי:**
(י) **נִשְׁפַּת בְּרוּחְךָ כִּסְמוּ יָם צָלְלוּ כְּעוֹפְרַת בְּמַיִם אֲדִירִים:**
(יא) **מִי כְמִכָּה בְּאֵלֶם ה' מִי כְמִכָּה נֹאדֵר בְּקִדְשׁ נוֹרָא תְהַלֵּת עֲשֵׂה פְלָא:**
(יב) **נְטִית יִמְיִנְךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ:**
(יג) **נְחִית בְּחִסְדְּךָ עִם זֶה גְּאֵלְתָּ נְהַלְתָּ בְּעֶזֶךָ אֶל נוֹה קִדְשֶׁךָ:**

2. רש"י שמות פרק טו

(ד) **יָרָה בַיָּם** - 'שדי בימא'. שדי לשון ירייה... **טבעו** - אין טביעה אלא במקום טיט, כמו: "טבעתי ביון מצולה" (תהלים סט ג), "ויטבע ירמיהו בטיט" (ירמיהו לח ו), מלמד שנעשה הים טיט לגמול להם כמדתם, ששעבדו את ישראל בחומר ובלבנים: (ה) **יכסימו** - כמו יכסום... **כמו אבן** - ובמקום אחר "צללו כעופרת", ובמקום אחר "יאכלמו כקש" הרשעים כקש הולכים ומטורפים עולים ויורדים, בינונים כאבן, והכשרים כעופרת שנחו מיד: (ו) **ימינך ימינך** - שתי פעמים, כשישראל עושים את רצונו של מקום, השמאל נעשית ימין: **ימינך ה' נאדרי בכח** - להציל את ישראל, וימינך השנית תרעץ אויב. ולי נראה, אותה ימין עצמה תרעץ אויב, מה שא"א לאדם - לעשות שתי מלאכות ביד אחת. ופשוטו של מקרא, ימינך הנאדרת בכח מה מלאכתה, ימינך היא תרעץ אויב... (ז) **תהרס** - תמיד אתה הורס קמיד הקמים נגדך. ומי הם הקמים כנגדו? אלו הקמים על ישראל, וכן הוא אומר: "כי הנה אויבך יהמיון", ומה היא ההמיה? "על עמך יערימו סוד", ועל זה קורא אותם אויביו של מקום: (ח) **וברוח אפיך** - היוצא משני נחירים של אף. דבר הכתוב כביכול בשכינה דוגמת מלך בשר ודם, כדי להשמיע אוזן הבריות כפי ההווה שיוכלו להבין דבר. כשאדם כועס יוצא רוח מנחיריו, וכן "עלה עשן באפוי" (תהלים יח ט)... **כמו נד** - כתרגומו: "כשור", כחומה: **קפאו** - כמו "וכגבינה תקפיאני" (אויב י י), שהוקשו ונעשו כאבנים, והמים זורקים את המצרים על האבן בכח ונלחמים בם בכל מיני קושי: **בלב ים** - בחוזק הים. ודרך המקראות לדבר כן, "עד לב השמים" (דברים ד יא), "בלב האלה" (שמואל ב' יח יד), לשון עיקרו ותקפו של דבר:

שהמים אדירים צללו כעופרת. ויש לפרשו: צללו אדירים כעופרת במים, אנשי החיל שהיו אדירים צללו כעופרת במים.

6. שם משמאל שמות פרשת בשלח

נטית ימינך תבלעמו ארץ - וברש"י: "מכאן שזכו לקבורה בשכר שאמרו: "ה' הצדיק". נראה לפרש שיהיה זה מקביל לזה, עפ"י מה שהגיד כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה בדברי רש"י (בראשית ט"ו כ"ג): "ויקח שם ויפת" - אין כתיב "ויקחו" אלא "ויקח", למד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו לטלית של ציצית ויפת זכה לקבורה לבניו, שנאמר: "ואתן לגוג שם מקום קבר". והגיד הוא זצלה"ה, שמחמת שיפת שעשה כבוד לאביו היה בלי רעותא דליבא אלא בחיצוניותו לבד, שהיה מסייע שאין בו ממש, ע"כ שכרו נמי כבוד והצלה מבזיון בחיצוניותו, דהיינו קבורה לגופו שהוא חיצוניותו, עכ"ד. ו"ל דהנה פרעה שאמר: "ה' הצדיק", והצדיק עליו את הדין שכל המכות שבאו עליו הם בדין אמת ואין שטף בדינו, וזהו שחלק כבוד לה', אך באשר לא היה בפנימיות לבו כך, וכמו שאמר לו משה רבינו ע"ה: "ידעתי כי טרם תיראון מפני ה' אלקים", ע"כ היה שכרו נמי שניצל מבזיון ונחלק לו כבוד בחיצוניות לבד, וזכה לקבורה לגופו שהוא חיצוניות:

7. רא"ש שמות פרק טו

(יג) נחית בחסדך עם זו גאלת - אסמכתא למה שאמרו חז"ל, "העולם עומד על ג' דברים: על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים", ושולשתן נרמזות בפסוק: "נחית בחסדך" - זו גמילות חסדים, "נהלת בעזך" - זו תורה, שאין עוז אלא תורה, שנאמר: "ה' עוז לעמו יתן", "אל נוח קדשך" - זו עבודה, אלו הקרבנות שנעשו בבהמ"ק:

8. קדושת לוי שמות פרשת בשלח

נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת בעזך אל נוח קדשך - הענין הוא, כי גאלת מצרים היה בלי שום מצוה, ככתוב (יחזקאל טז, ז): "ואת ערום ועריה", נמצא הגאולה היה רק מחמת חסדו הגדול, וזהו: "נחית בחסדך עם זו גאלת", וזה מורה על גאולה ראשונה, אבל גאולה אחרונה אז יהיה בישראל מצות ותורה ומעשים טובים, ואז יהיה הגאולה במהרה בימינו מחמת שיש בידם תורה ומעשים טובים, וזהו הרמז: "נהלת בעזך אל נוח קדשך", זה מורה על גאולה אחרונה:

9. הרב אברהם אלימלך בידרמן שליט"א בשלח

בפרשה (טו כג-כה): "ויבאו מרתה ולא יכלו לשתת מים ממרה כי מרים הם על כן קרא שמה מרה... ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים". הנה מסע זה שנסעו בניי כאחד ממ"ב מסעיהם במדבר, מלמד לרבים מאחינו בניי המתחבטים גם כן בימסעי' ושמו 'מרה' ליע (ופעמים שהם מתעכבים בימסעי' זה זמן ארוך מאוד), כשהם מרגישים שבאו מים עד נפש, כעין "ולא יכלו לשתת מים ממרה כי מרים הם", ונראה לכל אחד מהם שכביכול עזבם ה' לאנחות, ומהו חיזוקם? ע"ד מעשי אבותינו במדבר, "ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים", שנתגלה להם כי

אותם מים בעצמם מתוקים הם, אלא שמתיקותם נסתרת עד שגילה להם הקב"ה מתיקותם. כיו"ב לדין 'אדון עולם' עושה את כל המעשים, והוא מנהיג ומשגיח עליו בכל יום ושעה להיטיבו באחריתו, אלא שכעת הינו 'מסתתר' מעמו, יבוא הקץ ויתגלה עליו, וכשידע אל נכון כי הכל לטובה, מעכשיו כבר לא יהיו המים 'מרים' במרירות נוראה כ"כ, וכבר מעתה ימתקו המים.

וכמו שהקשו, מדוע נקבע שם המקום מרה, הרי לאחר הנס והפלא הגדול שנמתקו המים היה מן הנכון לכנות את המקום 'מתוקה'!! ומבארים משם הרה"ק מקאז'מיר זי"ע, כי כששתו ממי מרה והרגישו כי מרים הם ואינם ראויים לשתיה, החלו זועקים לשמים ומבקשים: אבינו שבשמים שלח לנו מים מתוקים להשקות עם רב, והיו מחשבים על ניסים גדולים ועצומים שיחיש להם הקב"ה ויביא להם מים לשתות, אך זאת לא שיערו בנפשם, שיהפוך הקב"ה את המים המרים עצמם למתוקים, ויחיו נפשותם מאותם המים עצמם. כיו"ב בכל עת צרה וצוקה, ברגע אחד יהפוך הקב"ה ויגלה את עיני המתייסר לראות איך הכל היה לטובתו השלמה (ואף אם עדיין אינו רואה זאת בעיני 'בשר', יאמין בעיני ה'שכל' שכך היא המציאות). אשר ע"כ, ברצות הקב"ה להורות לנו את הדרך אשר נלך בה בדרכי האמונה התמימה, קרא למקום בשם 'מרה', למען יזכרו לדורות בכל עת צרה ומרירות שהצרה עצמה היא עצם המתיקות, כי "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד", ואף הצרות אינם אלא מתוקות בעצם, אך אם יאמינו בה' יתגלה להם המתיקות, ע"כ קרא שמה מרה. ומטעם זה הזכירו בניי בשירתם (שמות טו ט): "אמר אויב ארדף אשיג אחלק שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישימו ידי", שלכאורה צ"ב, מדוע הזכירו דבר זה שלא במקומו, מה ענין "ארדף אשיג" - עת הצרה שקדמה לנס, להזכירה בעיצומה של שירה וזמרה בהודאה על הנס?! וביארו צדיקים, שבאותה שעה נתעלו בניי והשיגו שגם המרור והגלות לטובה היו, וכחלק מ'השבח' שיבחו גאולים על דברי האויב "ארדוף אשיג", כי מאתו לא תצא הרעות.

10. שפת אמת פרשת בשלח שנת תרל"ז

...וביאור הענין דכתיב: "ה' מלך גאות לבש.. עוז התאזר אף תכון תבל בל תמוט". "ה' מלך" - ביציאת מצרים, "גאות לבש" - בקריעת ים סוף, דכתיב "גאה גאה", "עז התאזר" - מתן תורה שנקרא עוז, ועי"ז "תכון תבל בל תמוט", כי ע"י יציאת מצרים וקריעת ים סוף וקבלת התורה נתברר כבוד מלכותו יתברך בין הנבראים, וידיעה זאת מקיימת העולם. וז"ש "אז ישיר" ולא כתוב 'שר', כי מעת בריאת העולם מצפין לזאת השירה, כי לא היתה השירה על מה שניצולו בניי, כי פסוק "אמר אויב ארדף" נכתב אח"כ, להודיע כי עיקר השירה היה רק בעבור שנתברר כבוד מלכות שמים בעולם, ע"ז שמחו בניי. ובניי השתוקקו מעודם לזאת השירה, אך כ"ז שהיו משועבדים למלכות ב"ו לא היו יכולין לשיר השירה, וכיון שנאבדו הרשעים ונתרוממו בניי, אז הוציאו השירה מכח אל הפועל. וז"ש רש"י: 'עלה בלבו שישיר שירה':